

Onderzoek effecten Wind op Zee op recreatie en toerisme

Offerte op verzoek van
het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu

16 september 2013

Projectnummer:
13.092 MS

ZKA Consultants & Planners
Biesbosweg 16C
5145 PZ Waalwijk
088-2100250
e-mail: info@zka.nl
www.zka.nl

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding

Het kabinet heeft als ambitie dat Nederland in 2020 minimaal 16% van zijn energie moet opwekken uit duurzame bronnen. Daarbij zal een belangrijk aandeel worden gevormd door windenergie, zowel op land als op zee. Voor windenergie op zee zijn al twee gebieden aangewezen voor windmolenparken en verder worden op dit moment nog twee gebieden aangewezen in de Rijksstrucuurvisie Wind op Zee. Deze gebieden liggen allen buiten de 12-mijlszone. Daarnaast hebben de ministers van Economische Zaken (EZ) en Infrastructuur en Milieu (IenM) besloten te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor windenergie binnen de 12-mijlszone. Ten behoeve hiervan wordt een haalbaarheidsstudie uitgevoerd (HS 12NM). In het kader van deze haalbaarheidsstudie wordt beter onderzocht wat de ruimtelijke mogelijkheden en de mogelijke effecten zijn van windenergie binnen de 12NM.

Een van de mogelijke effecten van windturbines binnen de 12-mijlszone is een negatief effect op recreatie en toerisme in kustgebieden met vrij uitzicht op de zee. Teneinde te bepalen of er sprake is van een dergelijk effect en zo ja welke effecten dit zijn, dient nader onderzoek gedaan te worden. Aan *ZKA Consultants & Planners* (ZKA) is gevraagd een voorstel te doen voor een studie die inzicht geeft in de effecten van near-shore windturbines (binnen de 12 NM) op recreatie en toerisme aan het Nederlandse Noodzeestrand.

1.2. Doel en vraagstelling

Met de uitkomsten van de studie willen de ministeries van EZ en IenM inzicht krijgen in de effecten van windenergie binnen de 12-mijlszone op recreatie en toerisme in de Nederlandse kustgebieden met vrij uitzicht op zee. Het gaat hierbij om de effecten onder de volgende drie doelgroepen:

- Nederlandse dagrecreanten (inclusief omwonenden);
- Nederlandse verblijfstoeristen;
- Buitenlandse verblijfstoeristen.

De ministeries hebben met kustgemeenten en bracheorganisaties overlegd over de vragen waarop het onderzoek antwoord moet geven. De belangrijkste (deel)vragen zijn gericht op:

1. De effecten van near-shore windturbines (binnen de 12 NM) op het imago van het Nederlandse Noordzeestrand (van Zeeuws Vlaanderen tot en met de Waddenzee);
2. De effecten op de beleving van het strand en haar omgeving;
3. De effecten op de keuze voor de kust als bestemming (blijft men de (desbetreffende) kustbestemming bezoeken of wijkt men uit naar een ander strand/badplaats of zelfs een ander type bestemming?);
4. De bereidheid om financieel bij te dragen aan oplossingen waarbij het uitzicht vrij blijft van windturbines.

1.3. Vereiste expertise

Voor een adequate en efficiënte uitvoering van het onderzoek zijn kennis van de toeristisch-recreatieve sector en ervaring met effectmetingen noodzakelijk. Ook is ruime ervaring met toeristisch-recreatief consumentenonderzoek nodig. Wij kunnen hier uitstekend in voorzien (zie kader).

Kennis en expertise ZKA

ZKA is ruim 30 jaar actief als onafhankelijk economisch onderzoeks- en adviesbureau in de vrijetijdsector. Jaarlijks voeren wij circa 80 opdrachten uit voor overheid en bedrijfsleven. Door deze studies hebben wij een goed beeld van de gehele sector. Ook zijn wij goed bekend met de Nederlandse kustbestemmingen. Specifieke ervaring voor dit onderzoek hebben wij door:

- Effectmetingen: onderzoek naar de te verwachten (economische) effecten van bepaalde projecten of maatregelen. Voor deze studie zijn met name de volgende studies relevant (zie ook bijlage 1):
 - Zeer recent onderzoek (voorjaar/zomer 2013) naar de effecten van extra windturbines aan de rand van het Heuvelland op toerisme en recreatie in het Heuvelland;
 - Studie naar de verwachte effecten van de realisatie van een windpark in Zeeland op Deltapark Neeltje Jans;
 - Studie naar de effecten van ingrepen in diverse toeristische trekkers/gebieden in Amsterdam;
- Consumentenonderzoek onder Nederlandse en buitenlandse bezoekers en niet-bezoekers van diverse toeristische regio's (onderzoek naar motieven, gedrag, waardering, beslissingsproces, imago e.d.) o.a. in Zuid-Holland (met onderscheid naar 20 bestemmingen waaronder 9 kustbestemmingen), Ouddorp, Zandvoort, Regio Arnhem-Nijmegen, Nederland en Noord-Brabant en 7 Brabantse Regio's;
- Studies in vrijwel alle Nederlandse kustregio's variërend van Sluis in Zeeuws-Vlaanderen via Walcheren, Ouddorp, Schouwen-Duiveland/Renesse, Hoek van Holland, Scheveningen, Katwijk, Zandvoort, Velsen/IJmuiden, Julianadorp/Zijpe tot de Waddeneilanden (o.a. Texel en Ameland).

Voor dit onderzoek werken wij samen met GfK Intomart. GfK Intomart is een full service marktonderzoeksbureau dat beschikt over een eigen Multi Access Panel (MAP) dat bestaat uit ruim 100.000 panelleden. GfK Intomart draagt het predicaat Research Keurmerk Groep van de MarktOnderzoekAssociatie (MOA) en bezit drie ISO-certificaten (o.a. voor de kwaliteit van het online access panel). GfK Intomart is lid van ESOMAR (European Society for Opinion and Market Research). In een separate bijlage is nader ingegaan op de kwaliteit van het GfK Intomart online panel. Specifieke ervaring voor dit onderzoek heeft GfK door de volgende projecten (zie ook bijlage 1):

- Belevingsonderzoek Offshore Windpark Egmond aan Zee;
- Belevingsonderzoek Fysieke landschapselementen.

Voor dit project functioneert ZKA als hoofdaannemer en eindverantwoordelijke. ZKA neemt het voortouw in het opstellen van de vragenlijsten en de analyses en stelt de rapportage op. GfK Intomart is onderaannemer en voert het kwantitatieve panelonderzoek uit. Bij de totstandkoming van de vragenlijst en in de analysefase heeft GfK een meedenkende en ondersteunende rol waarbij zij – net als ZKA – kan bogen op de ervaring in een aantal sterk vergelijkbare projecten. De samenwerking van ZKA met GfK Intomart is beproefd in eerdere projecten. Onze (onderzoeks)kennis van de vrijetijdssector en de kust wordt zo optimaal gecombineerd met de onderzoekskennis van GfK Intomart.

2. AANPAK EN WERKZAAMHEDEN

2.1. Motivatie onderzoeksmethodiek

Voor dit onderzoek stellen wij kwantitatief online panelonderzoek voor. Hiervoor maken wij gebruik van het volledige online panel van GfK (ruim 100.000 personen). De samenstelling van dit panel en de kwaliteit van beantwoording van de vragen wordt door GfK voortdurend gemonitord. Voordelen van online onderzoek zijn:

- Om objectief de mogelijke effecten van near-shore windturbines vast te stellen, is het noodzakelijk om vragen over de windturbines in te kaderen in een meer algemene vraagstelling over bezoekmotieven, het keuzeprocess, positieve en negatieve aspecten in de beleving van de Noordzeekust, etc. Hiermee levert de studie ook relevante informatie voor (toeristisch) beleid;
- De kosten zijn relatief laag in vergelijking met onderzoek op locatie. Bij online onderzoek is de bereidheid om mee te werken aan een langere vragenlijst ook groter dan bij andere onderzoeksmethodieken en is de respons hoger. De panelleden van GfK zijn zeer gemotiveerd, waardoor een gemiddelde respons van 76% wordt gerealiseerd;
- Met deze methodiek kan een representatief beeld gegeven worden voor de meest relevante groepen toeristen en recreanten aan de Nederlandse Noordzeekust (zie ook paragraaf 2.2.) omdat de onderzoeksperiode niet beperkt is tot een zeer korte periode (één/enkele weken in oktober) zoals bij onderzoek op locatie het geval zou zijn. Bezoekmotieven – en daarmee ook de effecten van near-shore windenergie – verschillen immers tussen bijvoorbeeld jongeren die in de zomer Renesse bezoeken, een gezin in de meivakantie op Texel en wandelaars op een stormachtige novemberdag;
- Van de panelleden in het GfK online panel zijn veel gegevens, zoals persoonlijke informatie (zowel algemeen zoals leeftijd, geslacht, opleiding, etc. als bezigheden), huishoudinformatie, consumenteninformatie, mediabereik en -gedrag en politieke en religieuze achtergrond) bekend en beschikbaar voor segmentatieanalyse. Dit stelt ons in staat om meer betekenis te geven aan de uitkomsten van het onderzoek en de representativiteit van de steekproeven optimaal te bewaken;
- De kwaliteit van de datacollectie is hoog, omdat de respondenten in alle rust en op een zelfgekozen moment de vragenlijsten kunnen invullen. Ook zijn respondenten bij online onderzoek minder geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven.

In de volgende paragraaf is ingegaan op de doelgroep voor het onderzoek. Vervolgens is de onderzoeksaanpak stapsgewijs uitgewerkt.

2.2. Motivatie doelgroep

In de onderzoeksvraagstelling wordt gevraagd de volgende doelgroepen in het onderzoek te betrekken:

- Nederlandse dagrecreanten;
- Nederlandse verblijfstoeristen;
- Buitenlandse verblijfstoeristen.

Aangezien er verschillen zijn qua beleving, motieven en gedrag tussen verblijfs-toeristen en dagrecreanten, is ons voorstel om te werken met aparte steekproeven. Dat maakt het mogelijk over de verschillende groepen betrouwbare uitspraken te doen. Voor de Buitenlandse verblijfstoeristen stellen wij – rekening houdend met de prijs-kwaliteitverhouding – voor om deze groep te beperken tot Duitsers uit de deelstaten Nordrhein-Westfalen en Niedersachsen die de Nederlandse Noordzeekust de afgelopen periode (2011-2013)¹ één of meerdere keren hebben bezocht voor een (korte) vakantie. Bekend is dat Duitse gasten 64% van de buitenlandse verblijfs-gasten in het toeristengebied Noordzeepadplaatsen vormen (bron: Centraal Bureau voor de Statistiek). Belgen vormen ongeveer 25% van de buitenlandse verblijfs-gasten aan de Nederlandse kust. De penetratiegraad (aandeel binnen de bevolking dat tot de doelgroep behoort) is echter erg klein in België waardoor het relatief zeer kostbaar is om een onderzoek te verrichten onder een representatieve, voldoende grote groep waarbij ook nadere segmentaties (bijvoorbeeld naar leeftijd) mogelijk zijn. De tweetaligheid maakt het meenemen van deze groep extra kostbaar. Vandaar dat wij voorstellen om geen Belgische verblijfstoeristen mee te nemen in het onderzoek (dit zou immers sterk kostenverhogend werken en/of ten koste gaan van het aantal respondenten in de andere doelgroepen).

In de briefing wordt ook de groep omwonenden genoemd. Wij zullen deze groep meenemen binnen de groep Nederlandse dagrecreanten indien zij in de onderzoeksperiode één of meerdere keren het strand hebben bezocht. Hierbij is het mogelijk om de steekproef aselekt te trekken en de groep omwonenden eventueel een 'boost' te geven zodat deze groep voldoende groot is om statistisch vast te kunnen stellen of de effecten van near-shore windenergie onder deze groep anders zijn dan onder de overige Nederlandse dagrecreanten. Wij stellen hierbij voor om omwonenden te definiëren als inwoners van een kustgemeente. De uiteindelijke definitie stellen wij vast in overleg met de opdrachtgever/begeleidingsgroep (een alternatief is om een bepaalde afstand tot de kust te hanteren, bijv. 10 kilometer).

In de onderzoeksvraagstelling is aangegeven dat gedacht wordt aan circa 1.000 enquêtes. Om per groep uitspraken te kunnen doen over de hele populatie, maar ook over segmenten op basis van bijvoorbeeld motieven, gedrag en socio-economische kenmerken (zoals bijvoorbeeld afstand tot de kust) stellen wij de volgende verdeling voor:

- n=400 Nederlandse dagrecreanten die in de afgelopen periode¹ de Nederlandse Noordzeekust voor recreatieve doeleinden hebben bezocht;
- n=400 Nederlandse verblijfstoeristen, die in de afgelopen periode¹ aan de Nederlandse Noordzeekust op vakantie zijn geweest;
- n=200 Duitse verblijfstoeristen, die in de afgelopen periode¹ aan de Nederlandse Noordzeekust op vakantie zijn geweest.

Omdat de kosten voor het onderzoek onder de Duitse verblijfstoeristen relatief hoog zijn, is ook een alternatief uitgewerkt met n= 500 Nederlandse dagrecreanten en n=500 Nederlandse verblijfstoeristen (variant 2). Bijkomend voordeel is dat hierdoor eerder significante verschillen ontstaan tussen groepen bij segmentaties.

¹ In de screening vragen wij naar een periode van drie jaar én het laatste bezoekjaar. Indien mogelijk trekken wij een steekproef uit bezoekers die het afgelopen jaar (2013) of anderhalf jaar (2012-2013) de Noordzeekust hebben bezocht voor toeristisch-recreatieve motieven.

2.3. Stappenplan onderzoek

Het onderzoek naar de effecten van near-shore windturbines op toerisme en recreatie aan de Noordzeekust bestaat uit de volgende stappen:

1. Screening;
2. Kwantitatief online onderzoek;
3. Analyse uitkomsten en bepaling effecten;
4. Rapportage en toelichting.

Stap 1. Screening

Om de onderzoeksdoelgroepen te traceren, starten wij het onderzoek met een grootschalige screening onder het Nederlandse en Duitse online panel van GfK. Met deze screening selecteren wij zowel verblijfstoeristen als dagrecreanten die aan de Nederlandse Noordzeekust zijn geweest voor een vakantie of dagrecreatief bezoek voor deelname aan het (vervolg)onderzoek (zie stap 2). Hiervoor leggen we twee korte gesloten vragen voor aan de ruim 100.000 Nederlandse en een gelijksoortig aantal Duitse panelleden om te bepalen of ze tot de onderzoeksdoelgroepen behoren.

Wat betreft de afbakening van de doelgroepen adviseren wij alle verblijfstoeristen en dagrecreanten in het onderzoek mee te nemen die de afgelopen 2-3 jaar (of zo mogelijk korter geleden) de Noordzeekust/-strand hebben bezocht voor een (korte) toeristische vakantie of een dagrecreatief bezoek (voor plezier). Hierbij gaat het in onze opinie om bezoekers die het strand/de zee hebben bezocht/gezien tijdens hun bezoek/verblijf. De exacte afbakening van de onderzoeksdoelgroepen en formulering van de screeningsvragen worden kortgesloten met de opdrachtgever/begeleidingsgroep.

Stap 2. Kwantitatief online onderzoek

Wij hanteren voor dit onderzoek aparte vragenlijsten voor verblijfstoeristen en dagrecreanten. Zo kunnen we waar nodig de vraagstelling aanpassen aan de onderzoeksdoelgroep. Op sommige punten zal de operationalisering van de vraagpunten dus verschillen afhankelijk van de onderzoeksdoelgroep (dag- of verblijfsbezoekers). Zo krijgen beide doelgroepen logisch opgebouwde en goed lopende vragenlijsten, wat de kwaliteit van het onderzoek bevordert.

De vragenlijst start als een gewoon belevingsonderzoek met vragen over gedrag, bezoekmotieven, imago en beoordeling van de verschillende aspecten van de kust. Hiermee wordt het onderwerp ingekaderd (waarmee wordt voorkomen dat de respondent in een bepaalde richting wordt gestuurd) en ontstaan extra mogelijkheden voor segmentatieanalyses (bijvoorbeeld naar bezoekmotief, bezoekfrequentie, etc.). Voor dit onderdeel van de vragenlijst stellen wij voor om in ieder geval de volgende vraagpunten op te nemen:

- Bezoekgedrag aan het onderzoeksgebied, inclusief bezoekfrequentie en locatie(s) en ondernomen activiteiten;
- Bezoekmotieven en belang van aspecten van het strand/de kust (waaronder stilte en rust, vrije uitzicht over zee, wandelmogelijkheden, etc.);
- Waardering diverse aspecten van de kust (o.a. uitzicht op zee);
- Intentie herhalingsbezoek kust/strand.

Om de effecten van near-shore windturbines in kaart te brengen adviseren wij de techniek van een 'split run'. Bij deze techniek leggen we de ene helft van de verblijfstoeristen en dagrecreanten een visualisatie voor van de kust met de near-shore windturbines en de andere helft dezelfde foto zonder windturbines (ofwel het kustgebied 'in originele staat'). Vervolgens stellen wij vragen over onder meer:

- Het beeld/imago van de Noordzeekust (eerst spontaan voor het tonen van de visualisatie, daarna geholpen);
- De waardering van het uitzicht op de foto;
- Redenen, waarom de foto wel of niet aantrekkelijk is (open vraag);
- Kans op herhalingsbezoek aan dit gebied;
- Beleving van de foto/mate waarin men de windturbines storend vindt;
- Invloed aanwezigheid windturbines bij beslissing herhaalbezoek Noordzeekust voor vakantie of dagrecreatief bezoek;
- Indien men een bepaald strand of de Noordzeekust niet meer of minder zou bezoeken, welke bestemmingen worden dan gekozen (ander strand, ander kustgebied, ander recreatie-/toeristengebied, etc.);
- Attitude ten opzichte van windenergie in het algemeen;
- Bereidheid om extra te betalen om het uitzicht te vrijwaren van near-shore windturbines.

Door de uitkomsten op deze vragen tussen de subgroepen te vergelijken, ontstaat een optimaal objectief inzicht in het verschil in waardering en de effecten van de kust met en zonder near-shore windturbines.

Essentieel voor betrouwbare uitkomsten van het onderzoek zijn de visualisaties van het kustgebied met de windturbines binnen 12 mijl en het kustgebied 'in originele staat'. Het is belangrijk dat dit materiaal een realistisch beeld geeft van de huidige en nieuwe situatie omdat dit de basis vormt voor het testen van de verschillen in imago, beleving en (voorgenomen) gedrag. Uitgangspunt is dat de opdrachtgever dit materiaal tijdig en om niet kan aanleveren.

Wij gaan uit van een vragenlijstlengte van 7 minuten. De vragenlijst bestaat primair uit gesloten vragen. Binnen deze vraagtijd is het mogelijk om ongeveer 25 vragen te stellen.

Wij stellen op basis van de briefing in combinatie met onze ervaring in eerdere onderzoeken de conceptvragenlijsten op. Deze conceptvragenlijsten worden besproken met de begeleidingsgroep. Na deze bespreking stellen wij de definitieve vragenlijsten op die worden geprogrammeerd en getest. Vervolgens wordt voor de drie onderzoeksgroepen – Nederlandse en Duitse verblijfstoeristen en Nederlandse dagrecreanten – een representatieve steekproef getrokken uit de respondenten aan de screening die tot de doelgroep behoren. Deze krijgen de vragenlijsten voorgelegd middels CAWI (Computer Assisted Web Interviewing) en vullen de vragenlijst zelf in.

Stap 3. Analyse uitkomsten en bepaling effecten

De onderzoeksopzet levert ons de benodigde informatie op om inzicht te kunnen geven in de effecten van het realiseren van near-shore windturbines op het verblijfstoerisme en dagrecreatie aan de Nederlandse Noordzeekust.

Wij analyseren de resultaten van het consumentenonderzoek en trekken op basis van de verschillen tussen de subgroepen van de split-run conclusies over de rol van de windturbines op de beleving/beoordeling van toeristen/recreanten en de te verwachten effecten op imago, waardering, bezoeking, etc.

Tevens kunnen we door segmentatie op bijvoorbeeld bezoekmotief, activiteiten, bestemming en socio-economische kenmerken (bijvoorbeeld afstand tot de kust: woonachtig in kustgemeente, woonachtig elders in kustprovincie en woonachtig elders in Nederland, naar leeftijd, etc.), aangeven welke groepen het meest en het minst gevoelig zijn voor de effecten van de windmolens.

Stap 4. Rapportage en toelichting

De resultaten van het onderzoek worden verwoord in een bondige rapportage met een duidelijke onderzoeksverantwoording en heldere weergave van de belangrijkste onderzoeksresultaten ondersteund met tabellen en grafieken. In de rapportage komen onder meer aan bod:

- Huidige gedrag, bezoekmotieven en waardering bezoek Noordzeekust;
- Verwachte effecten realisatie near-shore windturbines op imago en beleving met verschillende segmentaties;
- Verwachte effecten van de plaatsing van near-shore windturbines op de omvang van het verblijfstoerisme en dagrecreatie aan de Noordzeekust;
- De bereidheid om eventueel te betalen om het uitzicht te vrijwaren van near-shore windturbines.

De belangrijkste resultaten en conclusies worden weergegeven in een heldere samenvatting. De rapportage wordt gecompleteerd door een uitgebreide (digitale) tabellensets met alle antwoorden op de vragen voor verschillende segmentaties (o.a. bezoekmotief, sociaal-economische kenmerken (zoals leeftijd, herkomst, etc.), getoonde visualisatie, etc.).

De conceptrapportage wordt toegelicht aan/besproken met de begeleidingsgroep en na een (eventuele) correctieronde wordt het eindrapport vastgesteld.

3. TERMIJN, KOSTEN EN LEVERINGSVOORWAARDEN

3.1. Planning

De conceptplanning voor deze opdracht ziet er als volgt uit:

- Eind week 38 (20 september): screeningsvragen gereed voor programmeren²;
- Week 39 (23-27 september): gunning;
- Week 39 (23-27 september): opstellen conceptvragenlijst;
- Week 40 (30 september t/m 4 oktober): bespreken conceptvragenlijst met begeleidingsgroep, opstellen definitieve vragenlijst;
- Week 40 (30 september t/m 4 oktober): aanlevering beeldmateriaal;
- Week 41 (7-13 oktober): programmeren en testen vragenlijst;
- Week 40-41 (30 september t/m 13 oktober): screening;
- Week 42 (14-20 oktober): uitvoering online veldwerk;
- Week 43 (21-25 oktober): dataverwerking, opstellen segmentaties, analyse en interpretatie resultaten;
- Week 44 (27 oktober t/m 3 november): opstellen conceptrapportage;
- Eind week 44 (3 november): oplevering conceptrapportage;
- Week 45 (4-8 november): bespreking conceptrapportage met begeleidingsgroep;
- Week 46 (11-15 november): oplevering eindrapportage.

Bij aanvang van de studie stellen wij in nauw overleg met de opdrachtgever een detailplanning op.

3.2. Team

Voor de uitvoering van het onderzoek wordt een team samengesteld met een ruime kennis en expertise op gebied van (economische) effectstudies en marktonderzoek (binnen de toeristisch-recreatieve sector):

- [REDACTED] senior-adviseur bij ZKA met bijna 15 jaar ervaring op gebied van effectstudies (o.a. op gebied van windturbines) en marktonderzoek in de toeristisch-recreatieve sector;
- [REDACTED]: research manager bij GfK Intomart met ruim 12 jaar ervaring met marktonderzoek en beleidsonderzoek. Gespecialiseerd in kwantitatief onderzoek en bekend met de materie door o.a. een eerder belevingsonderzoek voor een offshore windpark voor de kust bij Egmond aan Zee.

Dit team wordt nader ondersteund door andere medewerkers van ZKA en GfK.

[REDACTED] projectleider en primair aanspreekpunt. In bijlage 2 is nader ingegaan op de CV's van dit kernteam.

² Deze datum ligt voor de beoogde datum van gunning. Voor de planning is eerdere duidelijkheid over de gunning wenselijk. Wij zullen indien noodzakelijk het risico nemen de screeningsvragen (in concept) op te stellen voordat zekerheid over de opdrachtverlening bestaat.

3.3. Kosten

De totale kosten voor het onderzoek zijn mede afhankelijk van de steekproefomvang en -samenstelling. In tabel 1 is het aantal respondenten per doelgroep per variant weergegeven.

Tabel 1. Aantal respondenten per doelgroep

Doelgroep	Variant 1	Variant 2
Nederlandse dagrecreanten	400	500
Nederlandse verblijfstoeristen	400	500
Duitse verblijfstoeristen	200	0
Totaal	1.000	1.000

In onderstaande tabel is weergegeven hoe deze kosten (exclusief BTW) per variant zijn opgebouwd.

Tabel 2. Kosten onderzoek effecten Wind op Zee op toerisme en recreatie

Onderdeel	Variant 1	Variant 2
1. Screening en samenstelling steekproeven		
2. Kwantitatief online onderzoek		
3. Analyse resultaten en bepalen effecten		
4. Rapportage en toelichting		
Totaal		

In deze kosten zijn begrepen:

- Tweemaal overleg: bespreking conceptvragenlijst(en) en bespreking conceptrapportage;
- Online onderzoek onder de genoemde aantallen verblijfstoeristen en dagrecreanten met een vraagtijd van 7 minuten;
- Vijf exemplaren van het eindrapport alsmede een digitale versie (PDF). Tevens ontvangt u een digitaal tabellenrapport met daarin alle relevante segmentaties;
- Alle reis- en andere onkosten.

Gefactureerd wordt in twee termijnen: 60% bij opdrachtverlening en 40% na oplevering van het concepteindrapport.

Op deze offerte zijn onze algemene leveringsvoorwaarden van toepassing, hiervan is een kopie bijgevoegd.

We hopen u hiermee een passende aanbieding te doen en kijken uit naar een constructieve en een prettige samenwerking.

Bijlage 1 Referentieprojecten

ZKA Consultants & Planners (ZKA) en **GfK Intomart (GfK)** kunnen gezamenlijk bogen op een zeer ruime ervaring met belevingsonderzoek en effectstudies zowel binnen als buiten de vrijetijdssector. Voor deze studie zijn met name de volgende projecten relevant.

Effectstudie windturbines op toerisme en recreatie Heuvelland

Uitgevoerd door ZKA in opdracht van de Provincie Limburg en Stadt Aachen
Onderzoek (2013) naar de effecten van de toevoeging van extra windturbines in Aken (nabij de Duits-Nederlandse grens) en mogelijk ook in Heerlen op de beleving van het 5-sterren Heuvellandschap en het (herhaal)bezoek van verblijfstoeristen en dagrecreanten aan het Heuvelland/Zuid-Limburg. Voor het onderzoek is gekeken naar de effecten van de reeds gerealiseerde windturbines in Aken en Kerkrade en de verwachte effecten van de beoogde extra windturbines. Hiervoor is online onderzoek verricht onder verblijfstoeristen en dagrecreanten die het gebied hebben bezocht. In het onderzoek zijn onder meer foto(simulatie)s voorgelegd van het landschap met en zonder (extra) windturbines om de effecten op beleving, waardering van het landschap en bezoekingententiefast te stellen.

Effectstudie windpark Bouwdokken op Deltapark Neeltje Jans

Uitgevoerd door ZKA in opdracht van Windpark OSK BV
Onderzoek (2010) naar de verwachte effecten van de realisatie van Windpark Bouwdokken (9 windturbines) op het bezoek aan Deltapark Neeltje Jans. In het onderzoek zijn meerdere invalshoeken gehanteerd. Zo is een literatuurstudie verricht van internationale publicaties over de effecten van windturbines/windparken op toerisme en recreatie, is een benchmark uitgevoerd onder andere dagrecreatieve projecten met een windturbine en zijn middels interviews de effecten van de bestaande windturbines (8 turbines van 250 kW vóór en 3 turbines van 3 MW na repowering) bij de Vluchthavendam op het strandbezoek op het nabijgelegen dagstrand Neeltje Jans onderzocht.

In een later stadium (2011) is nog een concept uitgewerkt voor een belevingscentrum rondom het thema (wind)energie nabij het nieuwe windpark om de toeristisch-recreatieve aantrekkingskracht van het gebied verder te versterken.

Belevingsonderzoek Offshore Windpark Egmond aan Zee

Uitgevoerd door GfK in opdracht van Consortium Noordzeewind (NUON/Shell)
Meerjarig monitoronderzoek (2005-2008) onder Nederlandse en Duitse toeristen, kustbewoners en bedrijven over de beleving van windparken aan de kust bij Egmond aan Zee. De doelgroepen zijn op diverse manieren benaderd om deel te nemen en op deze manier werd gemonitord hoe het windpark in zee werd ervaren en hoe zich dit in de loop der tijd heeft ontwikkeld. Hierbij is gebruik gemaakt van fotomateriaal met waarheidsgetrouwe visualisaties.

Belevingsonderzoek Fysieke landschapselementen

Uitgevoerd door GfK in opdracht van Alterra

Dit onderzoek (2009) is gericht op de waardering van landschappen waarin al dan niet een fysiek landschapselement, zoals windturbines, een megastal of bedrijventerrein, is opgenomen. In het onderzoek zijn personen geconfronteerd met foto's waarop beelden van landelijke omgevingen werden getoond. Op deze foto's zijn al dan niet fysieke landschapselementen (windturbines, een megastal of een bedrijventerrein) 'ingevoegd'. Na het tonen van de foto werd de respondent gevraagd de foto te beoordelen op aantrekkelijkheid. Om de indruk te wekken dat de foto's werkelijk bestaande landschappen weergaven, is gewerkt met hoogwaardige fotomontages. De foto's zijn in panoramaformaat getoond, zodat de respondent een goede indruk van het landschap kreeg.

Los van de genoemde projecten voert GfK regelmatig concepttests uit van campagnes en ook van producten, waarbij de effecten van verschillende varianten worden getest. Voor de rijksoverheid doet GfK regelmatig concepttests, zowel kwalitatief als kwantitatief, waarbij campagne-uitingen worden getest op hun bruikbaarheid en de potentiële invloed op gedrag wordt ingeschat.

Bijlage 2 CV's onderzoeksteam

Zoals in paragraaf 3.2. is aangegeven wordt voor de uitvoering van dit onderzoek een kernteam samengesteld met ruime kennis en expertise op gebied van effectstudies en marktonderzoek binnen de toeristisch-recreatieve sector en daarbuiten. Dit kernteam bestaat uit de volgende personen:

- [REDACTED] (ZKA);
- [REDACTED] (GfK Intomart).

Onderstaand is nader ingegaan op de achtergrond van deze personen en hun rol in het project.

[REDACTED] senior adviseur ZKA

Ongeveer 15 jaar werkzaam bij ZKA, momenteel als senior onderzoeker/adviseur. Zij is gespecialiseerd in effectmetingen en de economische betekenis van toerisme en recreatie en heeft zeer ruime ervaring met het begeleiden en analyseren van kwantitatief online marktonderzoek in de vrijetijdssector (o.a. studies in Zuid-Holland, regio Arnhem-Nijmegen, Amsterdam en Heuvelland). Zij heeft kennis van de materie door de studies betreffende de effecten van windparken/-turbines op Deltapark Neeltje Jans en op toerisme en recreatie in het Heuvelland (voor beide studies was zij projectleider). Voor deze opdracht is zij (overall) projectleider en primair aanspreekpunt voor de opdrachtgever.

[REDACTED] : research manager GfK Intomart

Zeer ervaren onderzoeker. Inmiddels bijna 9 jaar in dienst van GfK en Research Manager bij de unit Beleidsonderzoek. Hij houdt zich voornamelijk bezig met kwantitatief onderzoek op het gebied van natuur & milieu, verkeer & vervoer, communicatie, onderwijs en gezondheid. Hij is bekend met de materie door het belevingsonderzoek offshore windpark Egmond aan Zee en het belevingsonderzoek fysieke landschapselementen in opdracht van Alterra.

Eerder werkte hij als onderzoeksadviseur bij enkele gemeenten, waaronder Schiedam en Den Haag. Qua studieachtergrond is hij sociaal-geograaf, en daardoor in staat vanuit vele invalshoeken naar een onderzoeksthema te kijken. Bij verlening van de onderhavige opdracht zal hij het kwantitatieve online onderzoek inhoudelijk begeleiden en aansturen.

Algemene Voorwaarden met betrekking tot de uitvoering van opdrachten door ZKA Consultants & Planners, verder te noemen B.
Bij het verstrekken van een opdracht aan B. is de opdrachtgever (verder te noemen O.) mede gebonden aan het volgende.

1. Toepasselijkheid

Voor zover daarvan in onderlinge overeenstemming tussen O. en B. niet schriftelijk is afgeweken, zijn onderstaande algemene regels van toepassing op elke aanbidding, opdracht of overeenstemming ter zake van door B. te verrichten diensten.

2. Geldigheidsduur van de aanbidding

Alle aanbiddingen van B. zijn steeds vrijblijvend. Er is pas sprake van een aanbidding, indien deze schriftelijk door B. is uitgebracht.

3. Tussentijdse wijziging

- 3.1. Indien bij de uitvoering van de opdracht blijkt, dat de feitelijke omstandigheden daarvan een behoorlijke uitvoering belemmeren of dreigen te belemmeren, zullen partijen in tijdig onderling overleg de oorspronkelijke overeenkomst op relevante onderdelen wijzigen.
- 3.2. Indien bij de uitvoering van de opdracht blijkt dat om de opdracht behoorlijk te vervullen, een wijziging of uitbreiding nodig is van de te verrichten werkzaamheden, dan zijn beide partijen verplicht mee te werken aan een desbetreffende wijziging van de overeenkomst. Indien de wijziging wordt veroorzaakt door omstandigheden die B. kende of had behoren te kennen alvorens hij de opdracht aanvaardde, dan zijn de meerkosten, die daaruit voortvloeien, voor rekening van B. terwijl indien dat niet het geval is, de meerkosten voor rekening van O. zijn. Indien echter de meerkosten de overeengekomen prijs met meer dan tien procent zouden verhogen, is B. gerechtigd de opdracht terug te geven zonder honorarium in rekening te kunnen brengen.
Indien tijdens de uitvoering van de opdracht O. nadere opdrachten geeft of de bestaande wenst te wijzigen, dan zal, behoudens het hiervoor geregelde, zulks alleen kunnen indien B. zulks schriftelijk aanvaardt en O. de daarvoor verschuldigde kosten vergoedt.
- 3.3. Mits hierdoor de continuïteit van de opdrachttuitvoering en de deskundigheid van het adviseursteam niet ongunstig wordt beïnvloed is B. bevoegd, na overleg met O., in de samenstelling van het adviseursteam dat voor de opdrachttuitvoering werd ingezet, die wijzigingen aan te brengen, die B. voor een behoorlijke uitvoering van de opdracht noodzakelijk acht.

4. Honorarium

- 4.1. De vaststelling van het honorarium of de honorariumregeling en de wijze waarop wordt gedeclareerd dienen in de overeenkomst te worden opgenomen.
- 4.2. De verschillende honoraria worden voor opdracht met een looptijd-periodiek van langer dan een jaar herzien op basis van de ontwikkeling van lonen en prijzen, waarbij wordt aangesloten bij de door het CBS gepubliceerde prijsindexcijfers.

5. Tussentijdse beëindiging

- 5.1. Beide partijen hebben het recht de overeenkomst eenzijdig tussentijds te beëindigen met inachtneming van een opzegtermijn van vier weken. Een zodanige aanzegging dient schriftelijk en aangetekend te geschieden.
- 5.2. B. zal van deze bevoegdheid alleen gebruik maken, indien als gevolg van feiten of omstandigheden, die zich aan zijn invloed onttrekken, voltooiing van de opdracht in redelijkheid niet van hem gevergd kan worden.
- 5.3. Indien de opzegging geschiedt door O. heeft B. het recht op een doorbetaling van het honorarium over vier weken. De vaststelling van dit bedrag geschiedt op basis van het gemiddelde weekhonorarium van de laatste vier weken voor de aanzegging tot beëindiging.
- 5.4. Het in het vorige lid genoemde recht van B. vervalt, indien komt vast te staan dat de opzegging het gevolg is van het feit dat B. in ernstige mate is tekort geschoten.

6. Vertrouwelijkheid

- 6.1. De conclusies en bevindingen van B. zijn afgestemd op het individuele geval. In verband daarmee zal, tenzij bij het aangaan van de overeenkomst of nadien anders is overeengekomen:
 - B. vertrouwelijke informatie met betrekking tot O. geheim houden;
 - B. derden geen inzage geven in de rapporten en nota's uitgebracht aan O.;
 - O. de rapporten en nota's van B. niet aan derden buiten de eigen kring ter inzage geven of ter beschikking stellen;
 - B. de rechten en bevoegdheden, die hem op grond van de auteurswet toekomen, behouden;

- B. natuurlijk wel het recht behouden om algemene informatie die B. in verband met de opdracht van O. heeft verworven, voor derden te gebruiken.

- 6.2. De verantwoordelijkheden van B. die uit dit artikel voortvloeien strekken zich ook uit tot diegenen, van wier diensten het adviesbureau gebruik maakt bij de uitvoering van de opdracht, tenzij te dien aanzien in het concrete geval andere afspraken zijn gemaakt en O. daarvan op de hoogte is.

7. Aansprakelijkheid

- 7.1. De resultaten van toepassing en gebruik van de door B. verrichte studies en verstrekte adviezen zijn afhankelijk van velerlei factoren, die buiten B's invloed vallen. Ofschoon de opdracht door B. naar beste inzicht en vermogen en overeenkomstig de eisen van goed vakmanschap wordt uitgevoerd, kan B. derhalve geen garanties geven met betrekking tot de resultaten van de door haar verrichte studies en verstrekte adviezen.
- 7.2. B. is tegenover O. slechts aansprakelijk voor schade ten gevolge van ernstige tekortkomingen in de uitvoering van de opdracht, voor zover deze vermeden hadden kunnen worden, indien de zorgvuldigheid, deskundigheid en het vakmanschap, waarop in de gegeven opdrachttudie gerekend mocht worden in acht waren genomen. In geen geval zal deze aansprakelijkheid van B. voor nadelige gevolgen van eventuele tekortkomingen verder strekken dan het bedrag van de hem voor de desbetreffende diensten verschuldigde honoraria, bij opdracht met een langere looptijd verder beperkt tot het over de laatste zes weken verschuldigde honorariumgedeelte.

8. Klachten

- 8.1. Indien O. van mening is dat aan de eisen van nauwkeurigheid of het vakmanschap dat redelijkerwijs van B. te verwachten is, door B. niet is voldaan, kan O. reclames schriftelijk indienen. Dit dient te gebeuren uiterlijk veertien dagen na ontvangst van het rapport. De opdrachtgever die het rapport niet binnen veertien dagen na ontvangst daarvan behoorlijk op zijn deugdelijkheid heeft onderzocht, wordt geacht het rapport deugdelijk te hebben gevonden. Deze termijn geldt eveneens voor eventueel gewijzigde rapporten.
- 8.2. Wanneer O. uiterlijk zeven dagen na het ontvangen van de factuur schriftelijk geen aanmerking heeft gemaakt op de berekende honoraria en kosten, wordt O. geacht deze te hebben goedgekeurd.

9. Betaling

- 9.1. Betaling dient te geschieden zonder aftrek van enige korting en indien niet anders overeengekomen, binnen dertig dagen na factuurdatum.
- 9.2. B. is, ongeacht de overeengekomen betalingscondities, gerechtigd om vóór de aflevering voldoende zekerheid voor de betaling te verlangen en de afwerking van de order te staken indien zekerheid niet kan worden gegeven.
- 9.3. Indien in een langere kredietgeving dan dertig dagen na factuurdatum wordt toegestemd of deze ten onrechte wordt genomen, is O. de rente over het factuurbedrag verschuldigd. Deze rente bedraagt voor elke maand (of gedeelte daarvan) van de kredietverlening $\frac{1}{12}$ gedeelte van de wettelijke jaarrente als bedoeld in artikel 6:120 van het B.W.
- 9.4. Voor opdrachten welke een langere bewerkingstijd vereisen, kan betaling bij gedeelten worden verlangd, waarvoor de bedragen en perioden vooraf dienen te worden overeengekomen.
- 9.5. Alle gemaakte kosten, zowel de gerechtelijke als buitengerechtelijke met betrekking tot het invorderen van de door O. verschuldigde en niet tijdig betaalde rekeningen, zijn voor rekening van de O.; de buitenrechtelijke incassokosten zullen worden berekend overeenkomstig het incassotarief van de Nederlandse Orde van Advocaten.

10. Toepasselijk recht en bevoegde Rechter

- 10.1. Op alle overeenkomsten tussen B. en O. is Nederlands recht van toepassing. Alle geschillen die tussen partijen ontstaan over een dergelijke overeenkomst of naar aanleiding daarvan, zullen dienen te worden berecht door de bevoegde Rechter in het Arrondissement Breda, tenzij de Wet een andere bevoegde Rechter aanwijst.